

Ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα στην ελληνική ομοφυλοφιλική αργκό καλιαρντά

Boris Vounchev
Πανεπιστήμιο Σόφιας
bvunchev@uni-sofia.bg

Abstract

The aim of this paper is to analyze the compounds in the Modern Greek gay argot Kaliardà with respect to their endocentricity or exocentricity. Based on the Ralli and Andreou's model (2012), according to which exocentricity is not absolute and can be categorical, morphological and syntactic. I conclude that exocentricity, and indeed absolute exocentricity, is mainly found in the suffixed compounds, and the reason is that because of the combination of two lexical bases and not words there is more flexibility in the choice of the right component of the compound.

Keywords: Modern Greek gay argot Kaliardà, compounding, endocentricity, exocentricity

1 Σκοπός της ανακοίνωσης

Ο σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι η ανάλυση των σημασιολογικών σχέσεων μεταξύ των συστατικών των σύνθετων λέξεων της ελληνικής ομοφυλοφιλικής αργκό καλιαρντά με βάση τις έννοιες ενδοκεντρικότητα και εξωκεντρικότητα.

2 Γενικά στοιχεία για τα καλιαρντά

Τα καλιαρντά (ή καλιαρντή) είναι το περιθωριακό λεξιλόγιο (αργκό)¹ των παθητικών ομοφυλοφίλων ανδρών στις μεγάλες ελληνικές πόλεις, κυρίως στη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα. Το λεξιλόγιό της έγινε ευρύτερα γνωστό με την άριστη (έστω και ερασιτεχνική) λεξικολογική έρευνα του Ηλία Πετρόπουλου, η οποία ξεκίνησε από τα τέλη της δεκαετίας του '40 του 20ού αιώνα και διήρκεσε μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του της δεκαετίας του '60. Το λεξικό της καλιαρντής μαζί με σχόλια και διάφορες πρόσθετες πληροφορίες πρωτοεκδόθηκε επί χούντας το 1971 και αναδημοσιεύτηκε το 1993 (Πετρόπουλος 1993)². Επομένως, ό,τι διαθέτουμε είναι ένας κατάλογος λέξεων με την απόδοσή του στα νέα ελληνικά και ερμηνείες σχετικές με την καταγωγή της λέξης ή της φράσης, τη σημασία και τη χρήση της. Το λεξικό της καλιαρντής περιλαμβάνει πάνω από 3000 λήμματα.

¹ Για τα περιθωριακά λεξιλόγια και δη της νέας ελληνικής βλ. Ξυδόπουλος 2008: 233–263.

² Τα μορφολεξικά χαρακτηριστικά του λεξιλογίου της καλιαρντής μελετήθηκαν από τον γράφοντα (βλ. Vounchev 2018).

3 Γενικά χαρακτηριστικά του λεξιλογίου των καλιαρντών

Το λεξιλόγιο της καλιαρντής σχηματίστηκε με δύο ανεξάρτητες η μία από την άλλη διαδικασίες: επαναλεξικοποίηση (relexicalization)³, ήτοι τη χρήση σε συγκεκριμένο περιθωριακό λεξιλόγιο λεξικών μονάδων της κοινής γλώσσας, και επανονοματοδοσία (re-naming), ήτοι το σχηματισμό νέων λεξικών μονάδων που εντάσσονται σε συγκεκριμένο περιθωριακό λεξιλόγιο και χρησιμοποιούνται μόνο από τα μέλη της κοινωνικής ομάδας που το χρησιμοποιεί· κατά κανόνα οι λέξεις αυτές είναι σημασιολογικά αδιαφανείς για τα μέλη άλλων κοινωνικών ομάδων έξω από την κοινωνική ομάδα που χρησιμοποιεί τη συγκεκριμένη αργκό.

Η επαναλεξικοποίηση δεν είναι πολύ παραγωγική διαδικασία σχηματισμού του λεξιλογίου της καλιαρντής, αφού ο αριθμός των δανεισμένων από την Κοινή Νεοελληνική (παρακάτω ΚΝΕ) λέξεων είναι περίπου 130 ή 5% του συνολικού λεξιλογίου.

Η επανονοματοδοσία από την πλευρά της αποτελεί διαδικασία εσωτερικού σχηματισμού λεξημάτων, μέσω της οποίας προκύπτουν καινούργιες λεξικές μονάδες που δεν υπάρχουν στην ΚΝΕ. Με τον τρόπο αυτό σχηματίστηκε η συντριπτική πλειοψηφία των λεξημάτων της καλιαρντής, ήτοι περίπου το 95% του συνολικού της λεξιλογίου.

4 Σώμα υλικού της παρούσας έρευνας

Τα λεξήματα της καλιαρντής έχουν άνιση κατανομή ως προς την τάξη λέξεων: το 60% είναι ουσιαστικά (περίπου 1800), το 15% είναι ρήματα ή φρασήματα ισοδύναμα με ρήμα (περίπου 450) και 7% είναι επίθετα (περίπου 200)⁴.

Το ενδιαφέρον για τη σύνθεση ως διαδικασία σχηματισμού λέξεων στα καλιαρντά δικαιολογείται από το ασυνήθιστα για την ελληνική γλώσσα μεγάλο ποσοστό των συνθέτων στα καλιαρντά: οι σύνθετες λέξεις αποτελούν το 39% του συνόλου των λημμάτων (1155) και από αυτά το 87% αποτελούν ουσιαστικά (περίπου 1000), το 10% ρήματα (121) και μόλις το 3% (35) είναι επίθετα. Το σώμα υλικού της έρευνας επομένως αποτελείται από 1155 περίπου σύνθετα που αναλύονται παρακάτω χωριστά ανά τάξη λέξεων (συντακτική κατηγορία): ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα. Στην παράθεση των λημμάτων ακολουθώ την ορθογραφία του Η. Πετρόπουλου⁵.

5 Η σύνθεση λέξεων

Η σύνθεση λέξεων είναι ένας μορφολογικός μηχανισμός μέσω του οποίου από δύο ή περισσότερα θέματα ή λέξεις σχηματίζεται μορφολογικά περίπλοκη λέξη, η οποία ονομάζεται σύνθετο⁶. Στην ΚΝΕ οι επικρατέστεροι συνδυασμοί των συστατικών

³ Δανείζομαι τον όρο από τον Halliday (1976: 571).

⁴ Παντού στη μελέτη αυτή οι αριθμοί και τα ποσοστά παρατίθενται κατά προσέγγιση (με απόκλιση 4–5% από τα αριθμητικά μεγέθη, όχι από τα ποσοστά!)· οι αποκλίσεις αυτές οφείλονται στον ατελή τρόπο συλλογής του υλικού από το βιβλίο του Η. Πετρόπουλου, για τον οποίο ευθύνεται αποκλειστικά ο γράφων, και δεν επηρεάζουν την εγκυρότητα των συμπερασμάτων.

⁵ Για άσχετους με την παρούσα έρευνα λόγους χωριστά παρουσιάζονται τα *προσωπικά ουσιαστικά* (κοινά ονόματα που δηλώνουν ανθρώπους, π.χ. λουιβραχνός ‘ραδιοεκφωνητής’, βλαχοκαρνιώτης ‘χοντρός επαρχιώτης’) και χωριστά τα *μη προσωπικά ουσιαστικά* (κοινά ονόματα που δηλώνουν άλλα έμψυχα όντα, αντικείμενα, έννοιες κτλ.).

⁶ Βλ. και Ράλλη 2007: 11.

(λέξεων και θεμάτων) είναι: α) θέμα + θέμα: ξινόγαλο, απλοχέρης, β) θέμα + λέξη: λιμνοθάλασσα, ανοιγοκλείνω, βαθυπράσινος και πιο σπάνια λέξη + λέξη: πισωγυρίζω.

5.1 Δομή των συνθέτων

Η δομή ενός συνθέτου είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης όχι μόνο των βάσεων / λέξεων, αλλά και της εμπλοκής άλλων μορφολογικών στοιχείων και μορφολογικών διαδικασιών σχηματισμού λέξεων. Ο συνδυασμός των παραγόντων αυτών διαμορφώνει δύο είδη συνθέτων:⁷:

- α) *σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση*, ήτοι δομές τύπου θέμα + λέξη: κερασ-ό-πιτα, ελαφ-ο-κυνηγός, χρηματ-ο-κιβώτιο και
- β) *σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση*⁸, ήτοι δομές τύπου θέμα + θέμα (+ παραγωγικό επίθημα) + κλιτικό μόρφημα: κορφ-ο-βούν-ι, φαρμακ-ό-γλωσσ-ος, ανοιχτ-ό-καρδ-ος· εδώ η συντακτική κατηγορία και το κλιτικό υπόδειγμα, στο οποίο εντάσσεται το σύνθετο, εκφράζονται από το κλιτικό μόρφημα.

5.2 Η έννοια της κεφαλής στα σύνθετα

Η έννοια κεφαλή στα σύνθετα αναφέρεται σε εκείνο το συστατικό της μορφολογικά περίπλοκης λέξης που καθορίζει τη συντακτική της κατηγορία και τα σημασιολογικά της χαρακτηριστικά⁹. Με βάση την ύπαρξη ή όχι τέτοιου συστατικού τα σύνθετα διακρίνονται σε ενδοκεντρικά (εξαρτημένα από συστατικό κεφαλή) και εξωκεντρικά (μη εξαρτημένα από συστατικό κεφαλή).

Στα ενδοκεντρικά σύνθετα το ένα συστατικό συρρικνώνει και εξειδικεύει τη σημασία του άλλου συστατικού και σημασιολογικά το σύνθετο αποτελεί υπώνυμο της λέξης που αποτελεί την κεφαλή του: σπανακόπιτα = 'είδος πίτας που περιέχει σπανάκι'. Στα σύνθετα αυτά η συντακτική κατηγορία, δηλαδή η τάξη λέξεων στην οποία ανήκει το σύνθετο, είναι ίδια με τη συντακτική κατηγορία της λέξης κεφαλής.

Στα εξωκεντρικά σύνθετα η κεφαλή βρίσκεται εκτός του συνθέτου, δηλαδή κανένα από τα συστατικά του δεν επιβάλλει τη συντακτική του κατηγορία στο σύνθετο, δεν προσδιορίζει το μορφολογικό υπόδειγμα, στο οποίο εντάσσεται, και δεν καθορίζει τα σημασιολογικά του χαρακτηριστικά: το *μεγαλόψυχος* δε σημαίνει είδος ψυχής (-ψυχ-) και δεν προσδιορίζει το μέγεθος (μεγαλ-), το *κοντόφθαλμος* δεν σημαίνει είδος ματιού (-οφθαλμ-) και δεν προσδιορίζει μήκος (κοντ-) κτλ.

Ως θεωρητική βάση της ανάλυσής μου λαμβάνω το άρθρο των Ράλλη και Ανδρέου (Ralli και Andreou 2012), οι οποίοι, βασιζόμενοι στην ανάλυση του φαινομένου της εξωκεντρικότητας με υλικό από την ΚΝΕ και την κυπριακή ελληνική διαπιστώνουν πως η εξωκεντρικότητα των συνθέτων συχνά δεν είναι απόλυτη και πως επιβάλλεται η σημασιολογική ανάλυση του συνθέτου να γίνεται με βάση και τα τρία είδη εξωκεντρικότητας: κατηγοριακής, μορφολογικής και σημασιολογικής, για να κριθεί το αν το σύνθετο είναι εξωκεντρικό ή ενδοκεντρικό.

⁷ Βλ. Boyadzhiev κ.ά. 1999: 267.

⁸ Ο.π.

⁹ Βλ. Lieber 2009: 46, Boyadzhiev κ.ά. 1999: 276–268, Fabb 1998: 66–67, μεταξύ πολλών άλλων.

Η δική μου θεωρητική πρόταση, λοιπόν, συνίσταται στις εξής παραδοχές, βασισμένες στο άρθρο των Ράλλη και Ανδρέου:

- α) την αποδοχή των διορθώσεων του μοντέλου εξωκεντρικότητας που προτείνουν οι Ράλλη και Ανδρέου και δη της δυνατότητας πραγμάτωσης σημασιολογικής εξωκεντρικότητας παρά τη μορφολογική ενδοκεντρικότητα του συνθέτου και της δυνατότητας πραγμάτωσης σημασιολογικής ενδοκεντρικότητας παρά τη μορφολογική εξωκεντρικότητα του συνθέτου και
- β) την υπόθεση πως, εφόσον δεχτούμε πως υπάρχουν τρία είδη εξωκεντρικότητας: σημασιολογική, μορφολογική και κατηγοριακή εξωκεντρικότητα, αυτό αυτομάτως σημαίνει πως υπάρχουν και τρία είδη ενδοκεντρικότητας: σημασιολογική, μορφολογική και κατηγοριακή ενδοκεντρικότητα.

6 Η σημασιολογική ενδοκεντρικότητα στα καλιαρντά ως κριτήριο ενδοκεντρικότητας / εξωκεντρικότητας

Στα καλιαρντά η σημασιολογική ενδοκεντρικότητα, σε αντίθεση με την μορφολογική και την κατηγοριακή ενδοκεντρικότητα, οι οποίες δεν παρουσιάζουν κάποιο θεωρητικό ή ερμηνευτικό πρόβλημα, χρήζει ειδικής εξέτασης. Όπως ανέφερα πιο πάνω, η βασική διαδικασία σχηματισμού λέξεων στα καλιαρντά είναι η επανονοματοδοσία. Κατά τη διαδικασία της επανονοματοδοσίας στα καλιαρντά σχηματίζονται μεταφορικά γλωσσικά σημεία (λεξήματα ή φρασήματα) για τη δήλωση προσώπων, αντικειμένων, εννοιών, ιδιοτήτων, ενεργειών κτλ. που δηλώνονται με άλλα γλωσσικά σημεία στην ΚΝΕ. Για το λόγο αυτό συνήθως η σημασιολογική σχέση δεν αποτελεί σχέση υπωνυμίας, αλλά σχέση ομοιότητας ανάμεσα στο αντικείμενο αναφοράς της λέξης που αποτελεί κεφαλή του συνθέτου και τη σύνθετη λέξη των καλιαρντών και πολύ σπάνια παρατηρείται πραγματική σχέση υπωνυμίας. Η αυστηρή εφαρμογή του υπωνυμικού τεστ στο λεξιλόγιο των καλιαρντών δεν μπορεί να αποτελέσει αξιόπιστο εργαλείο και θα αύξανε υπερβολικά τα ποσοστά εξωκεντρικότητας, καθιστώντας αδύνατη κάθε σημασιολογική ανάλυση. Για τον λόγο αυτό και στηριζόμενος σε μία ευρεία αντίληψη της σημασιολογικής ενδοκεντρικότητας στις σημασιολογικές μεταφορές¹⁰, εξετάζω ως ενδοκεντρικά όλα τα σύνθετα στα οποία πραγματώνεται υπωνυμική σημασιολογική σχέση ή *σχέση ομοιότητας* ανάμεσα στη σημασία της λέξης ή βάσης κεφαλής του συνθέτου και το σύνθετο. Η σημασιολογική ενδοκεντρικότητα ενός συνθέτου της καλιαρντής έχει νόημα μόνο αν αναλύεται και συγκρίνεται η κυριολεκτική σημασία της μεταφορικής λεκτικής εικόνας του συνθέτου¹¹ με τη σημασία της λέξης κεφαλής και όχι όταν αναλύεται και συγκρίνεται η σημασία του συνθέτου της καλιαρντής με τη σημασία της λέξης κεφαλής: στο πετροκηλίδα ‘μωσαϊκό, ψηφιδωτό’ [πετροκηλίδα] η κεφαλή του συνθέτου είναι η λέξη της ΚΝΕ κηλίδα· το μωσαϊκό δεν αποτελεί είδος κηλίδας, αλλά ψηφιδωτή παράσταση, ωστόσο η λεκτική εικόνα του συνθέτου παρομοιώνει το ψηφιδωτό με κηλίδα από πέτρες (ίσως λόγω περιφρονητικής στάσης των ομοφυλοφίλων απέναντι στη συγκεκριμένη τέχνη ή την τέχνη γενικά). Στο σύνθετο αδερφοτροφή ‘ποντίκι’ [αδερφοτροφή] η κεφαλή είναι η λέξη της ΚΝΕ τροφή· το

¹⁰ Ως σημασιολογικές μεταφορές ορίζονται εξωκεντρικά σύνθετα όπως αγγλ. dust bowl ‘άνδρη περιοχή χωρίς βλάστηση’, catlick ‘γρήγορη πλύση’, βλ. Bauer 2010: 173–174.

¹¹ Με τον όρο *λεκτική εικόνα* εννοώ την κυριολεκτική σημασία της μεταφορικής λέξης της καλιαρντής που προκύπτει από τη σημασία των συστατικών της: λεξικών βάσεων, λέξεων, προσφωμάτων. Μέσω της λεκτικής εικόνας η καλιαρντή διαμορφώνει ένα γλωσσικό σημείο, το οποίο υποκαθιστά γλωσσικό σημείο της ΚΝΕ ή δηλώνει μια νέα έννοια.

ποντίκι είναι θηλαστικό και όχι είδος τροφής, αλλά για την ‘αδελφούλα’ που στην καλιαρντή σημαίνει ‘γάτα’ το ποντίκι είναι τροφή. Στο σύνθετο μολοκαπότα ‘αδιάβροχο’ [νερο-καπότα] η κεφαλή είναι η λέξη της ΚΝΕ καπότα: το αδιάβροχο δεν είναι είδος καπότας, αλλά η λεκτική σημασία του συνθέτου βασίζεται στην ομοιότητα του προορισμού των δύο αντικειμένων: το αδιάβροχο προστατεύει από το νερό της βροχής, το δε προφυλακτικό προστατεύει από ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη ή/και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.

7 Ενδοκεντρικά και εξωκεντρικά σύνθετα στα καλιαρντά ανά λεξική κατηγορία

7.1 Μη προσωπικά ουσιαστικά

7.1.1 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση (δομές τύπου θέμα + λέξη)

Όλα τα σύνθετα της κατηγορίας αυτής είναι κατηγοριακά ενδοκεντρικά, αφού το σύνθετο ανήκει στην ίδια τάξη λέξεων με τη λέξη κεφαλή (ουσιαστικό), και μορφολογικά ενδοκεντρικά, αφού το σύνθετο εντάσσεται στο ίδιο κλιτικό υπόδειγμα με τη λέξη κεφαλή. Με τα δεδομένα αυτά η διάκριση ανάμεσα στα ενδοκεντρικά και τα εξωκεντρικά σύνθετα εδώ στηρίζεται στα σημασιολογικά χαρακτηριστικά. Εφαρμόζοντας την ευρεία αντίληψη της ενδοκεντρικότητας στην ανάλυση του λεξιλογίου της καλιαρντής διαπιστώνω πως από σύνολο 395 συνθέτων 331 σύνθετα ή περίπου το 82% ανταποκρίνονται στο κριτήριο αυτό και μπορούν να χαρακτηριστούν ως ενδοκεντρικά. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων η κεφαλή είναι το δεξιό συστατικό: φούστρυπα ‘πρίζα’ [φως-τρύπα], μπερντετρόκι ‘ταξί’ [λεφτα-αυτοκίνητο], πουλόρογκες ‘αιμορροΐδες’ [κωλο-ρόγκες], μαντόχορτο ‘στάχυ, άχυρο’ [ψωμο-χόρτο], καγκελόκαρο ‘θωρακισμένο όχημα’ [καγκελο-όχημα], κλιναρόλιγκα ‘καθαρεύουσα’ [καθαρο-γλώσσα] κ.ά. Το ευρύ κριτήριο σημασιολογικής ενδοκεντρικότητας επιτρέπει την ανάλυση ως ενδοκεντρικών και των συνθέτων όπου δεν διαπιστώνεται ούτε σχέση υπωνυμίας, ούτε σχέση ομοιότητας, αλλά μια αφηρημένη συνειρμική σχέση ανάμεσα στη λέξη κεφαλή και τη μεταφορική εικόνα που περιλαμβάνει το σύνθετο (μεταφορική λέξη) της καλιαρντής. Η συνειρμική αυτή σχέση βασίζεται σε ομοιότητα κάποιου χαρακτηριστικού: χρώματος, εξωτερικής όψης, σύστασης, μορφής, λειτουργίας, χρήσης, προορισμού κτλ.: στο βακουλοκρεμάλα ‘τελετή γάμου’ [εκκλησιο-κρεμάλα] το δεύτερο συστατικό και κεφαλή του συνθέτου αποτελεί η λέξη της ΚΝΕ κρεμάλα: ο γάμος δεν είναι κρεμάλα, αλλά σύμφωνα με την αντίληψη ορισμένων αποτελεί μια δέσμευση και ρουτίνα που μοιάζει με θανατική ποινή, στο καροσούκρα ‘βενζίνη’ [αυτοκινητο-ζάχαρη] η κεφαλή είναι η λέξη της καλιαρντής σούκρα ‘ζάχαρη’, η βενζίνη δεν είναι ζάχαρη, αλλά δίνει ενέργεια για την κίνηση των οχημάτων με τον τρόπο που η ζάχαρη δίνει θερμίδες στο ανθρώπινο σώμα κ.ά.

Στο 2% των συνθέτων της κατηγορίας (σύνολο 9) παρατηρείται το ασυνήθιστο για την ΚΝΕ φαινόμενο της αριστερής κεφαλής και αυτά τα σύνθετα είναι εξωκεντρικά από μορφολογική άποψη, αλλά από σημασιολογική και κατηγοριακή άποψη είναι ενδοκεντρικά: ζουζουνοσάιλοκ ‘μυρμήγκι’ [ζουζουνο-τσιγκούνης], μαγνητομπερντές ‘χρέος’ [μαγνητο-λεφτά], μπαλολούτσι ‘ηλεκτρικός γλόμπος’ [μπαλο-φός], ολιόπαγκρο ‘μπριγιόλ’ [ολιο-μαλλιά], ρομπολούνι ‘μπουρνούζι’

[ρομπο-κολύμπι], σλιπολούνι ‘μαγιό’ [σλιπ-κολύμπι], τζάλεπι ‘πλύσιμο’ [ουστ-βρομιά], τσουρνόκοτα ‘αλεπού’ [κλεβω-κότα]

Στην κατηγορία των συνθέτων αυτών εντοπίζονται και αρκετά σύνθετα με κεφαλή το δεξιό συστατικό, όπου ακόμα και με τα διευρυμένα κριτήρια δεν διαπιστώνεται κάποια σχέση υπωνυμίας ή μια σαφής, εύκολα ανιχνεύσιμη συνειρμική σχέση ανάμεσα στη λέξη που αποτελεί το δεξιό συστατικό και το σύνθετο. Τα εξωκεντρικά αυτά σύνθετα είναι συνολικά 63 ή 16% των συνθέτων της κατηγορίας αυτής: καγκελοκονσέρβα ‘αλουμίνιο’ [καγκελο-κονσέρβα], καμελιόντονα ‘φυματίωση’ [καμελιο-κυρία], οκιολούης ‘λαγός’ [αυτι-Λούης], ολιοκοέν ‘σαπούνι’ [ολιο-Κοέν], κοκκαλομουτσούνα ‘πόζα, ύφος’ [κοκκαλο-μουτσούνα], στροφολίγκα ‘μετάφραση’ [στροφο-γλώσσα], ταμπακοκολόρα ‘ιώδιο’ [καπνο-χρώμα], τερογωνιά ‘σκαλοπάτι’ [γη-γωνία], ξινασβέστης ‘γιαούρτι’ [ξινο-ασβέστης], σουκροβαΐζω ‘σοκολάτα’ [γλυκο-μαύρη], κ.ά.

7.1.2 *Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση (δομές τύπου θέμα + θέμα (+ παραγωγικό επίθημα) + κλιτικό επίθημα)*

Σε αντίθεση με την προηγούμενη κατηγορία τα σύνθετα αυτά δε χαρακτηρίζονται από μορφολογική ενδοκεντρικότητα, λόγω του ότι το κλιτικό υπόδειγμα, στο οποίο εντάσσεται το σύνθετο, δεν ταυτίζεται με το κλιτικό υπόδειγμα του λεξήματος, η βάση του οποίου αποτελεί το δεξιό του συστατικό. Λίγα από αυτά μάλιστα, όπου η λεξική βάση ως δεξιό συστατικό δεν είναι ονοματική, είναι εξωκεντρικά και από κατηγοριακή άποψη: βιναρόκλινα ‘γαργάρα’ [πινω-καθαρός] (η λεξική βάση του β’ συστατικού από το καλ. κλινάρης ‘καθαρός’), γκροσοκουάκης ‘βάτραχος’ [μεγαλο-κουά] (η λεξική βάση του β’ συστατικού από το ηχομιμητικό κουά), μπουροξεχειλώ ‘ακορντεόν’ [τραγουδι-ξεχειλώνω] (η λεξική βάση του β’ συστατικού από το ρήμα ξεχειλώνω).

Σημασιολογική ενδοκεντρικότητα με βάση τη διευρυμένη ερμηνεία της ενδοκεντρικότητας εμφανίζουν 270 σύνθετα της κατηγορίας αυτής ή περίπου το 74%. Ορισμένα από αυτά ανταποκρίνονται θετικά και στο υπωνυμικό τεστ, δηλαδή το ουσιαστικό, του οποίου η λεξική του βάση αποτελεί το β’ συστατικό, είναι υπερώνυμο του συνθέτου της καλιαρντής: βεστιτοσέντουκο ‘μπαούλο’ [ενδυματο-σεντούκι], λατσολίθαρο ‘διαμάντι’ [ομορφο-λιθάρι], ντοροσφηνού ‘κλειδί’ [πορτά-σφήνα], τεκνοζέμπιλο ‘ανελκυστήρας’ [ανθρωπο-ζεμπίλι], φλορότσαρδο ‘έπαυλη’ [λουλουδο-σπίτι]. Σε άλλες περιπτώσεις η σχέση δεν είναι υπωνυμική, αλλά βασισμένη στην ομοιότητα του μεγέθους, του χρώματος, του σχήματος κτλ.: βιβοσέρμελο ‘φίδι’ [ζωντανο-πέος] (ομοιότητα στο σχήμα), μπουζοσουκρού ‘γρανίτα’ [κρυο-ζάχαρη] (ομοιότητα στη γεύση), ασπροκαγκέλα ‘λευκόχρυσος’ [λευκο-μέταλλο] (ομοιότητα στο χρώμα), Γραϊκοκάθικο ‘Αττική’ [ελληνο-καθίκι] (ομοιότητα στο σχήμα, πρβλ. λεκανοπέδιο Αττικής), μουσαντόφλοκο ‘μεδούλι’ [ψευτο-σπέρμα] (ομοιότητα στη φυσική μορφή: υγρό), φρισοκάχνι ‘ταραμάς’ [ψαρι-κοτόπουλο] (ομοιότητα στο χαρακτηριστικό ‘το μικρό ενός ζώου’: το κοτόπουλο είναι για την κότα ό,τι είναι το χαβιάρι για το ψάρι), ολιοροκανατζίδικο ‘ελαιοτριβείο’ [ολιο-ροκανα-τζίδικο] (ομοιότητα στον τρόπο λειτουργίας).

Σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της σημασιολογικής ενδοκεντρικότητας στα σύνθετα αυτά αποτελούν οι δεξιές λεξικές βάσεις κεφαλές των συνθέτων, ορισμένες από τις οποίες δείχνουν κάποιο βαθμό γραμματικοποίησης και χρησιμοποιούνται στα καλιαρντά ως επιθηματοειδή: από το καλ. *τσαρδί* ‘σπίτι’ σχηματίζονται 33 σύνθετα ή 8% των συνθέτων της κατηγορίας αυτής (γρασιδότσαρδο ‘αχυροκαλύβα’ [γρασιδο-σπίτι], κηφηνότσαρδο ‘μοναστήρι’ [καλογερο-σπίτι], καράτσαρδο ‘έπαυλη’ [καρα-

σπίτι], μπαρότσαρδο ‘το σπίτι όπου μένει ο κίναιδος’ [νοσο-σπίτι] κ.ά., από τη λέξη της ΚΝΕ *κουτί* σχηματίζονται 15 σύνθετα: καβγαδοκουτού ‘ραδιόφωνο’ [καβγαδο-κουτ-ού], καημόκουτο ‘μπουζούκι’ [καημο-κου-το], κουλόκουτο ‘καθίκι’ [σκατο-κουτ-ο], ματσομπερντεδόκουτο ‘ταμείο’ [ματσο-χρηματο-κουτ-ο], μολόκουτο ‘αγγείο, δοχείο’ [νερο-κουτ-ο], κτλ., από το σβόλος σχηματίζονται τα σύνθετα κηφηνόσβωλο ‘κομπολόι’ [καλογερο-σβολ-ο], καγκελοσβωλού ‘σφαίρα όπλου’ [μεταλλο-σβολ-ο] κτλ.¹²

Και στην κατηγορία αυτή εντοπίζονται συνολικά 12 (ήτοι 4% του συνόλου) ενδοκεντρικά από σημασιολογική και κατηγοριακή άποψη σύνθετα με κεφαλή το *α’* συστατικό, τα οποία είναι μορφολογικά εξωκεντρικά: ζουζουνοσκατού ‘μύγα’ [ζουζουνο-σκατ-ου], ξυλοπυρού ‘σπίρτο’ [ξυλο-πυρ-ου], παλουκοντόρι ‘αμπάρα’ [παλουκο-πορτ-ο], ρετσινοπαρφούμα ‘λιβάνι’ [ρετσινο-αρωμα], ριζότσαρδο ‘θεμέλιο’ [ριζο-σπιτι], στροφοπενσού ‘μετάνιωμα’ [στροφο-σκεψ-ου] κ.ά.

Τα εξωκεντρικά σύνθετα της κατηγορίας είναι 95 ήτοι το 26% του συνόλου. Το ποσοστό είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με το ποσοστό στις δομές θέμα + λέξη λόγω του ότι οι λεξικές βάσεις ως β’ συστατικό προέρχονται από άλλες τάξεις λέξεων και ιδίως από ρήματα.

Σύνθετα με β’ συστατικό ονοματική βάση:

βλακοψαλιδού ‘λογοκρισία’ [βλακο-ψαλιδ-ου], χελωνόμπουρο ‘μπαγλαμάς’ [χελωνο-τραγουδ-ο], λατσοσκούτουλο ‘άρωμα’ [ομορφο-σκατουλ-ο], νισεστορέλα ‘κουρέλι’ [υφασματο-πορδ-α], σιδεροκαρνού ‘σχάρα (για κρέατα ή ψάρια)’ [σιδερο-κρεατ-ου], πρωτοσιδερού ‘επίσημη εμφάνιση’ [πρωτο-σιδερ-ου], τσαρδοτερμιτού ‘πολυκατοικία’ [σπιτο-τερμιτ-ου], καπνομόντα ‘οπτασία, ομιχλώδες σώμα’ [καπνο-σωματ-α] κ.ά.

Σύνθετα με β’ συστατικό ρηματική βάση:

Όπως ανέφερα πιο πάνω ισχυρό παράγοντα εξωκεντρικότητας στην κατηγορία αυτή αποτελεί η χρήση ρηματικών βάσεων ως β’ συστατικών. Τα συγκεκριμένα σύνθετα (συνολικά 14) είναι απόλυτα εξωκεντρικά, επειδή είναι και σημασιολογικά, και κατηγοριακά και μορφολογικά εξωκεντρικά: βακουλοκιάμα ‘ονομαστική γιορτή’ [εκκλησιο-ονομαστική εορτή] (η βάση -κιαμ- (από το ιταλ. *chiamare* ‘ονομάζω’), καρδικελού ‘τηλεσκόπιο’ [καρα-βλεπ-ου] (η βάση -δικελ- από το καλ. *δικέλω* ‘βλέπω’), μολορούφα ‘ζέστη, θαλπωρή’ [υδατο-ρουφ-α], μουσαντογλειψού ‘κολακεία’ [ψευτο-γλειψ-ου] κ.ά.

7.2 Προσωπικά ουσιαστικά

7.2.1 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση

Τα περισσότερα προσωπικά ονόματα της κατηγορίας αυτής είναι μορφολογικά και κατηγοριακά ενδοκεντρικά. Με την εφαρμογή του διευρυμένου κριτηρίου σημασιολογικής ενδοκεντρικότητας 107 από σύνολο 116 είναι ενδοκεντρικά και σημασιολογικά. Η ενδοκεντρικότητά τους ενισχύεται με τη χρήση λέξεων της καλιαρντής που έχουν χαρακτηριστικά επιθηματοειδών όπως τα -πουρος (καλ. *πουρός* ‘γέρος, ηλικιωμένος’), -τεκνο (τεκνό ‘αγόρι, νεαρός’) κ.ά. Το μόνο παράδειγμα συνθέτου με κεφαλή στα αριστερά αποτελεί το σύνθετο τεκνόμπιγα ‘χαμάλης’ [τεκνο-μπίγα].

¹² Βλ. και Vounchev 2019.

Στην κατηγορία αυτή επίσης εντοπίζονται σημασιολογικά εξωκεντρικά σύνθετα, δηλαδή σύνθετα στα οποία δεν ανιχνεύεται άμεση υπωνυμική σχέση ή σχέση ομοιότητας ανάμεσα στο δεύτερο συστατικό και τη λέξη από την οποία προέρχεται αυτό: σφαζοφεσάς ‘Αρμένης’ [σφαζω-φεσάς] = ‘αυτός που τον έσφαξαν οι Τούρκοι’, λουηβραχνός ‘ραδιοεκφωνητής’ [Λουης-βραχνός] = ‘αυτός που μιλάει στο ραδιόφωνο γρήγορα και με βραχνή φωνή’ ή εντοπίζεται μια ασαφή, ιδιοσυγκρασιακή συνειρμική σχέση: δορκακοβιδωμένος ‘ο κατ’ επανάληψη κερατάς’ [κερατας-βιδωμένος], τσαρδοτερμίτης ‘αρχιτέκτονας’ [σπιτι-τερμίτης], σκατοφαγού ‘μυστικός αστυνομικός’ [σκατοφαγού].

Απόλυτη εξωκεντρικότητα εντοπίζεται σε τρία σύνθετα που έχουν δεύτερο συστατικό μη ουσιαστικό: λουηβραχνός ‘ραδιοεκφωνητής’ [Λουης-βραχνός], σεβντοκατές ‘λαϊκός τραγουδιστής’ [σεβντο-αυτός] και δορκακοβιδωμένος ‘ο κατ’ επανάληψη κερατάς’ [κερατας-βιδωμένος].

7.2.2 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση

Τα σύνθετα αυτά είναι εξωκεντρικά και από μορφολογική, και από κατηγοριακή άποψη. Η σημασιολογική τους ενδοκεντρικότητα, ακόμα και με την εφαρμογή των διευρυμένων κριτηρίων σημασιολογικής ενδοκεντρικότητας, είναι πολύ πιο περιορισμένη σε αντίθεση με την προηγούμενη κατηγορία: σημασιολογική ενδοκεντρικότητα εμφανίζουν 39 από σύνολο 84 συνθέτων: μουσαντονταβάκης ‘κάθαμα’ [ψευτο-νταβατζ-ακ-ης], ταραφολουμπέσκο ‘φανερός κίναϊδος’ [φατριο-κιναιδ-εσκο], ζυμαροσωληνάς ‘Ιταλός’ [ζυμαρο-σωλην-άς], σαϊλοκόπουρο ‘γεροτσιγκούνης’ [τσιγκουνο-γερ-ο] κ.ά. Σε 4 σύνθετα η κεφαλή του συνθέτου αποτελεί το *α’* συστατικό: τζεσλουτέκνω ‘λεχώνα’ [τρελο-τεκν-ω], τζεσλουτέγκω ‘λεχώνα’ [τρελο-τεκν-ω], τεκνοχορχόρας ‘πυροσβέστης’ [αγορι-πυρκαγια-ας] και βλαχοκαρνιώτης ‘χοντρός επαρχιώτης’ [βλαχο-κρεας-ιωτ-ης].

Τα υπόλοιπα 45 σύνθετα είναι σημασιολογικά εξωκεντρικά και επομένως χαρακτηρίζονται από απόλυτη εξωκεντρικότητα. Στα σύνθετα αυτά η σημασιολογική σχέση ανάμεσα στα συστατικά του συνθέτου βασίζεται σε συνειρμούς που βασίζονται στο χρώμα, τη μορφή, την εξωτερική όψη, τις γνώσεις για τον κόσμο κτλ. Παραδείγματα: χασομπαλτάς ‘δικηγόρος’ [χασο-δικ-ας]¹³, σκελοσαλιάγκω ‘γριά’ [σκελο-σαλιαγκ-ω], τραγόμουχλος ‘καλόγερος’ [τραγο-μουχλ-ος], ντεζοντουπού ‘μαζοχίστρια’ [επιθυμω-ξυλ-ου], μπεναβοστρόφης ‘διερμηνέας’ [μιλαω-στροφ-ης]. Και εδώ ισχυρός παράγοντας σημασιολογικής εξωκεντρικότητας αποτελεί η επιλογή ρηματικής λεξικής βάσης ως *α’* συστατικού: όλα τα σύνθετα του τύπου αυτού είναι απόλυτα εξωκεντρικά: τζαζκαραμπαζού ‘κουνιστός κίναϊδος’ [ξε-βιδωνω-ου], τζιναβοστούντης ‘επιστήμονας’ [καταλαβαίνω-μελετω-ας], γυρωμπούκης ‘χουβαρντόπαιδο’ [γυρω-μπουκώνω-ης], φιγκροσκρίβω ‘δακτυλογράφος’ [δακτυλο-γράφ-ω] κ.ά.

7.3 Επίθετα

7.3.1 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση

¹³ Μεταφορική λέξη της καλιαρντής για την αντικατάσταση της λέξης χασοδίκης που στη μάγκικη γλώσσα σημαίνει δικηγόρος, βλ. Πετρόπουλος 1993: 175.

Από τα έξι σύνθετα της κατηγορίας 2 είναι απόλυτα εξωκεντρικά: μπισελόγυψος ‘νεκρός’ [κοιμαμαι-γυψος], μπλακοντικός ‘μαυρομάτης’ [μαυρο-βλέμμα] και τα υπόλοιπα 4 είναι ενδοκεντρικά και με τα τρία κριτήρια: γενάπαγκρος ‘σπανός’ [γενι-φαλακρός], μπαρόντουρος ‘δυνατός’ [χοντρο-σκληρός], ντοκομαχμούρλης ‘τεμπέλης’ [?-μαχμουρλής] και ταραχοτρεμουλιάρης ‘θρασύδειλος’ [ταραχο-τρεμουλιάρης].

7.3.2 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση

Όλα τα 29 σύνθετα της κατηγορίας είναι απόλυτα εξωκεντρικά: λατσομπουράκης ‘καλλίφωνος’ [καλο-τραγουδι-ακ-ης], ριζόφυτρος ‘βαθύς’ [ριζο-φυτρωνω-ος], λαγοκοκκαλάκης ‘σωματικά ευαίσθητος’ [λαγο-κοκκαλ-ακ-ης] κ.ά.

7.4 Ρήματα

7.4.1 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση

Όλα τα σύνθετα της κατηγορίας (σύνολο 40) είναι ενδοκεντρικά με όλα τα κριτήρια. Το β΄ συστατικό (ρήμα) αποτελεί την κεφαλή, και το α΄ συστατικό τροποποιεί τη σημασία του ρήματος: γουλφομπενάβω ‘γαβγίζω’ [σκυλο-μιλάω], караμπάζω ‘βιδώνω’ [καρα-μπαζώ], λατσαβέλω ‘καλωσορίζω’ [καλο-δίνω] κτλ.

7.4.2 Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση

Όλα τα σύνθετα της κατηγορίας αυτής (σύνολο 28) είναι απόλυτα εξωκεντρικά: πριμοσφαιριάζομαι ‘μπαίνω στην πρώτη γραμμή του καβγά’ [πρωτο-σφαιρο-ιαζομαι], ταραχολακριμιάζω ‘θρηνώ’ [ταραχο-δακρυ-ιαζω], τεκνομπαλεύω ‘γκαστρώνω’ [τεκνο-μπαλα-ευω].

8 Στατιστική αποτύπωση των αποτελεσμάτων της έρευνας και συμπεράσματα

8.1 Στατιστικά στοιχεία

Τα ποσοστά και οι τύποι ενδοκεντρικότητας και εξωκεντρικότητας που προκύπτουν από την άνω ανάλυση είναι τα εξής:

	Ενδοκεντρικά σύνθετα			Εξωκεντρικά σύνθετα
	Κατηγοριακή ενδοκεντρικότητα	Μορφολογική ενδοκεντρικότητα	Σημασιολογική ενδοκεντρικότητα	
Μη προσωπικά ουσιαστικά	100%	100%	82%	Εξωκεντρικότητα: 18%
Προσωπικά ουσιαστικά	97%	97%	91%	Απόλυτη εξωκεντρικότητα: 3%
Επίθετα	75%	75%	75%	Απόλυτη

				εξωκεντρικότητα: 25%
Ρήματα	100%	100%	100%	0%

Πίνακας 1 | Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση

Ενδοκεντρικά σύνθετα				Εξωκεντρικά σύνθετα
	Κατηγοριακή ενδοκεντρικότητα	Μορφολογική ενδοκεντρικότητα	Σημασιολογική ενδοκεντρικότητα	
Μη προσωπικά ουσιαστικά	97%	0%	74%	Εξωκεντρικότητα: 26%
Προσωπικά ουσιαστικά	0%	0%	46%	Απόλυτη εξωκεντρικότητα: 54%
Επίθετα	0%	0%	0%	Απόλυτη εξωκεντρικότητα: 100%
Ρήματα	0%	0%	0%	Απόλυτη εξωκεντρικότητα: 100%

Πίνακας 2 | Σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση

8.2 Γενικά συμπεράσματα

1. Σε αντίθεση με την ΚΝΕ στα καλιαρντά η σύνθεση καλύπτει το 40% περίπου των λημμάτων και εφαρμόζεται κυρίως για το σχηματισμό ουσιαστικών. Η ευρεία χρήση της σύνθεσης οφείλεται στην ανάγκη σημασιολογικής αδιαφάνειας του λεξιλογίου της καλιαρντής.

2. Η πλέον καθαρή εικόνα ως προς τις σημασιολογικές σχέσεις μεταξύ των συστατικών εντοπίζεται στις σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση (σχήμα θέμα + λέξη), όπου στα ρήματα η απόλυτη ενδοκεντρικότητα ανέρχεται στο 100% και στα μη προσωπικά ονόματα στο 82%. Στον αντίποδα βρίσκονται οι σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση – ρήματα και επίθετα (σχήμα θέμα + θ θέμα (+παραγωγικό επίθημα) + κλιτικό επίθημα), όπου η εξωκεντρικότητα φτάνει το 100%. Η ερμηνεία του φαινομένου είναι η εξής: στις σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες χωρίς επιθηματοποίηση η χρήση ως δεύτερου συστατικού λέξης και όχι λεξικής βάσης σταθεροποιεί τη σημασία και επιτρέπει την ανίχνευση των σημασιολογικών σχέσεων ανάμεσα στα συστατικά του συνθέτου· αντιθέτως, στις σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση πολύ συχνά ως δεξιό συστατικό χρησιμοποιείται λεξική βάση που κατηγοριακά ή/και μορφολογικά δεν συμπίπτει με την κατηγοριακή ή/και μορφολογική κατηγορία του συνθέτου: σε ουσιαστικά ως δεξιό συστατικό χρησιμοποιείται μη ουσιαστικό, σε επίθετα – μη επίθετο, σε ρήματα – μη ρήμα κτλ. Επομένως, από στατιστική άποψη η εξωκεντρικότητα, και μάλιστα η απόλυτη εξωκεντρικότητα, εντοπίζεται κυρίως στις σύνθετες λέξεις, σχηματισμένες με επιθηματοποίηση. Η αιτία του φαινομένου αυτού είναι πως λόγω της συνένωσης δύο λεξικών βάσεων και όχι λέξεων υπάρχει μεγαλύτερη ελευθερία στην επιλογή του δεξιού συστατικού, το οποίο, όπως είπα, συχνά ανήκει σε άλλη συντακτική

κατηγορία (τάξη λέξεων). Με τον τρόπο αυτό σχηματίζονται σύνθετα, στα οποία πολλές φορές η σημασιολογική σχέση ανάμεσα στα συστατικά είναι δύσκολο να προσδιοριστεί.

3. Η εξωκεντρικότητα των συνθέτων της καλιαρντής ενισχύεται από ορισμένους παράγοντες. Ειδικά, η μορφολογική εξωκεντρικότητα ενισχύεται από το ασυνήθιστο για την ΚΝΕ φαινόμενο του εντοπισμού της κεφαλής του συνθέτου στο αριστερό συστατικό. Η δε σημασιολογική εξωκεντρικότητα ενισχύεται από την έλλειψη σαφούς σημασιολογικής σχέσης ανάμεσα στα συστατικά του συνθέτου. Το φαινόμενο συνδέεται με τον έντονο ιδιοσυγκρασιακό χαρακτήρα της καλιαρντής και το γεγονός πως το λεξιλόγιό της δημιουργήθηκε από άτομα που είχαν διαφορετική μόρφωση, ιδεολογία, νοοτροπία, πεποιθήσεις κτλ., και οι προσωπικές αυτές ιδιομορφίες αποτυπώνονταν στα λεξήματα που οι επιμέρους δημιουργοί των λεξημάτων του λεξιλογίου της καλιαρντής έπλαθαν.

4. Η ενδοκεντρικότητα, από την πλευρά της, ενισχύεται με τη χρήση επιθηματοειδών. Λόγω του ότι τα επιθηματοειδή έχουν υποστεί κάποιο βαθμό γραμματικοποίησης, η σημασία τους ως δεξιών συστατικών είναι σταθερή και προβλέψιμη και τοιουτοτρόπως συμβάλλουν στη σαφή σημασιολογική σχέση ανάμεσα στα συστατικά του συνθέτου.

Βιβλιογραφία

- Bauer, Laurie. 2010. "The Typology of Exocentric Compounding." Στο Sergio Scalise and Irene Vogel (επιμ.), *Cross-Disciplinary Issues in Compounding (Current Issues in Linguistic Theory 311)*, 167–175. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- Fabb, Nigel. 1998. "Compounding." Στο Andrew Spencer and Arnold Zwicky (επιμ.), *The Handbook of Morphology*, 66–83. Oxford: Blackwell.
- Halliday, Michael. 1976. "Anti-language." *American Anthropologist* 78 (3):570–584.
- Lieber, Rochelle. 2009. *Introducing Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ralli, Angela and Marios Andreou. 2012. "Revisiting Exocentricity: Evidence from Greek and Cypriot." Στο Ferenc Kiefer, Maria Ladanyi and Peter Siptar (επιμ.), *Current Issues in Morphological Theory. (Ir)regularity, Analogy and Frequency*, 65–82. Amsterdam: John Benjamins.
- Vounchev, Boris. 2018. *Речникът на гръцкото геј арго калярдà (морфолексикални аспекти)*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.
- Vounchev, Boris. 2019. "The Affixoids in the Greek Gay Argot Kaliardà." *Orbis Linguarum* 17.1:50–58.
- Boyadzhiev, Todor, Ivan Kutsarov and Jordan Penchev. 1999. *Съвременен български език*. София: ИК „Петър Берон“.
- Ευδόπουλος, Γεώργιος. 2008. *Λεξικολογία. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λεξικού*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Πετρόπουλος, Ηλίας. 1993. *Καλιαρντά*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Ράλλη, Αγγελική. 2007. *Η σύνθεση των λέξεων*. Αθήνα: Πατάκης.